

Közzététel: 2025. április 16.

A tanulmány címe:

A családi adózás adóterhelésének jellemzői és helyettesíthetősége

Szerző:

SZABÓNÉ BONIFERT ÉVA

a Miniszterelnöki Kormányiroda vezető-kormányfőtanácsosa, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kara Pénzügyek tanszékének PhD-hallgatója

E-mail: eva.bonifert@kormanyiroda.gov.hu

DOI: <https://doi.org/10.20311/stat2025.04.hu0345>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Statisztikai Szemle c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

1. A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
2. A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átdadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
3. A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
4. A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
5. A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
6. A 3. a)–c) pontban foglaltak alapján a

Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„*Forrás: Statisztikai Szemle c. folyóirat 103. évfolyam 4. számában megjelent, Szabóné Bonifert Éva által írt, A családi adózás adóterhelésének jellemzői és helyettesíthetősége című tanulmány (link csatolása)*”

7. A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem feltétlenül esnek egybe a KSH vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

Szabóné Bonifert Éva

A családi adózás adóterhelésének jellemzői és helyettesíthetősége

Characteristics and substitutability of the tax burden of family taxation

Szabóné Bonifert Éva, a Miniszterelnöki Kormányiroda vezető-kormányfőtanácsosa, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kara Pénzügyek tanszékének PhD-hallgatója
E-mail: eva.bonifert@kormanyiroda.gov.hu

A tanulmány általános célja, hogy hozzájáruljon a személyijövedelemadó-rendszerek méltányossága, hatékonysága és egyszerűsége közötti bonyolult viszonyrendszer feltárásához. Ennek kapcsán a családi adózás néhány formájának adóztatási hatásait, illetve más, egyszerű adózási rendszerrel történő helyettesíthetőségét vizsgálja. Korábbi elemzéseim alapján felvethető volt többsávós, többféle adóztatási kedvezményt alkalmazó személyijövedelemadó-rendszerek egyszerűbb adóztatási paraméterekkel történő helyettesítése. A tanulmánynak a német, valamint a francia személyijövedelemadó-rendszeren végzett elemzésekkel kapcsolatos eredményei azt mutatják, hogy a családi adózást alkalmazó rendszerek helyettesítését nehezíti az adóterhelési görbén általuk okozott, más adózási kedvezményektől eltérő függvénytranszformáció. Ezt tovább bonyolítja, ha az adott rendszerben a családi jellegű adóztatási kedvezmények típusait egymással vegyítik. Összességében tehát a bonyolultan meghatározott személyijövedelemadó-rendszerek egyszerűbb rendszerrel történő kiváltása olyan részelemek tekintetében a legvalószínűbb, amelyeket minden vizsgált családtípusra alkalmaznak. Az eddig elemzett esetekben ugyanis az adórendszer paramétereinek számának csökkentése nem okozott a vizsgált adóterhelési görbékben olyan módosulást, amely az egyszerű rendszer bonyolultsághoz történő közelítését kifejezetten nehezíté tenné. Azonban a nem családi adózást alkalmazó, egyszerű, elméleti rendszerem már olyan eltérést jelent egy bonyolult, családi adózást alkalmazó rendszerhez képest, amely a közelítésben is problémát okozhat.

Kulcsszavak: optimális adóztatás, személyijövedelemadó-rendszer, szimulációs rendszerek

The general aim of this study is to explore the complex relationship between fairness, efficiency, and simplicity within personal income tax systems. In this context, it investigates the tax effects of various forms of family taxation and their substitutability with other, simple tax systems. Based on my previous analyses, it seems that multi-band personal income tax systems, which also include various tax benefits, can be replaced with simpler tax parameters. The analysis of theoretical models and the personal income tax systems of Germany and France reveals that substituting family-oriented tax systems is complicated due to the differing impacts they have on the tax burden curve compared to other tax benefits. This complexity increases when different types of family tax relief are combined within a given system. Overall, the potential to replace a complex personal income tax system with a simpler one is likely present for the sub-elements applied to all family types considered. Indeed, in the cases analysed so far, the reduction in the number of parameters of the tax system has not caused any change in the tax burden curves studied that would make it particularly difficult to approximate the simple system to the complex

one. However, our simple theoretical system using non-family taxation already represents a difference compared to a complex system using family taxation that could cause problems in approximation.

Keywords: optimal taxation, personal income tax system, simulation systems

Tekintettel az újraelosztást meghatározó tényezők lehetséges bonyolult rendszerére, egy kívánt jövedelem-újraelosztási hatás eléréséhez nincs egyetlen helyes megoldás az alkalmazott gazdaságpolitikai eszközök optimális összetételére. Ennek ellenére a méltányosság, illetve a hatékonyság és az egyszerűség közötti választás, valamint ennek hatására az optimális adózás paramétereinek meghatározása fontos területe a szakmai gondolkodásnak.

A személyijövedelem-adózás területén ehhez kapcsolódóan kevésbé kutatott terület, hogy egy, az adórendszer méltányosságát előtérbe helyező (esetlegesen több adókulcsot, sokféle kedvezményt alkalmazó, bonyolult) rendszer adóterhelése elérhető-e egy egyszerű (kevés adóztatási paramétert alkalmazó, hatékony) rendszer elemeivel is. Ha a válasz igen, az felveti a kérdést, szükséges-e mindenáron bonyolult adórendszereket fenntartani. Vannak-e olyan elemek, amelyeket – legalábbis kizárólag az adóterhelési görbe alakjára gyakorolt hatása szempontjából – nem érdemes alkalmazni, mert az adórendszer nélkülük is ugyanolyan adóterhelést tud biztosítani? Összességében elképzelhető, hogy a méltányosság és az egyszerűség egymással szemben álló szempontjai között mégsem kell mindig választani.

Elemzésem a fentiekre keresik a választ, a személyijövedelemadó-rendszer paraméterei: adókulcsai, kedvezményei, felépítési rendszere meghatározott keretek között történő egyszerűsítési lehetőségeit vizsgálják. Ennek kapcsán a vizsgálatok új szempontokat vesznek alapul: nem a bevétel oldaláról (annak változatlanosságát célnak tekintve), hanem az adóalanyok adóterhelése szemszögéből keresik az egyszerűsítés lehetőségét. Ennek érdekében meg kell határozni egy elméleti adórendszert, amelynek alapvető elemei teljesítik az egyszerű adórendszer feltételeit, vagyis fel kell állítani egy saját, egyszerű adómodellt. A vizsgálat tárgya az, hogy ezt az elméleti adómodellt el lehet-e látni olyan paraméterekkel, hogy a vizsgált ország rendszerének adóterhelési görbéit az elvártaknak megfelelően közelítse. A valós adórendszerhez közelített elméleti adómodell paraméterei a MATLAB numerikus számítások elvégzésére kifejlesztett, speciális programrendszerében a szerző által írt program segítségével számíthatók ki annak érdekében, hogy a lehető legpontosabban a valós adatokhoz illeszkedő adóterhelési görbét kapják.

Korábbi, hazai és nemzetközi példákon alapuló elemzéseim (*Szabóné Bonifert, 2020; 2021*) azt mutatják, hogy az elméleti adómodell a vizsgált adórendszerek

adóterhelési görbéit jellemzően jól közelíti, így az egyszerűsítésekre több ország tekintetében is lenne lehetőség. Azonban az is kimutatható volt, hogy az elméleti rendszer olyan személyijövedelemadó-rendszert tud jól közelíteni, amelynek adóterhelési görbéin nem mutatkoznak nagyobb töréspontok, vagy nem alkalmaznak olyan kedvezményelemeket, amelyek az egyes családtípusok adóztatásának módját teszik eltérővé (például *splitting*, családi adóztatás¹), csak akkor, ha ezeket a paramétereket is alkalmazom az elméleti rendszerben.

Ez a tanulmány kifejezetten ez utóbbi, a korábbi elemzésben (*Szabóné Bonifert, 2020*) közelítési nehézséget okozó, családi típusú adóztatást vizsgálja, keresve azokat a tényezőket, amelyek az általánosan alkalmazott személyijövedelemadó-rendszerekhez képest ezt a rendszert különlegessé teszik. A családi típusú jövedelemadóztatás elemzésére az ezt alkalmazó, más szempontból sokszor összehasonlított német és francia rendszer a legalkalmasabb, így a tanulmány e két rendszert vizsgálja alaposabban.

1. Elméleti háttér

1.1. Az optimális jövedelemadó-rendszer

Az adórendszerek méltányossága és hatékonysága összefüggéseinek keresése során sokan vizsgálták a jövedelemadóztatás lehetséges optimális paramétereit. *Mirrlees (1971)*, valamint *Mankiw és szerzőtársai (2009)* tanulmánya szerint az optimális adótábla közel van a lineárishoz. Mások azonban úgy találták, a marginális adókulcsoknak U alakúnak kell lenniük: alacsony és magas jövedelemnél magasabb adókulcsokat kell alkalmazni, mint a jövedelemeloszlás közepén (például *Diamond, 1998; Saez, 2001*). *Heathcote és Tsujiyama (2019)* úgy vélekedett, az optimális adótábla függ attól, mekkora a nyomás az állami bevételek növelésére: ahogyan a pénzügyi nyomás növekszik, úgy változik az optimális adótábla adókulcsainak képe laposról U alakúra. *Golosov és Krasikov (2023)* a párok közös nemlineáris keresetadózását vizsgálva arra jutott, hogy a házaspár egyének optimális adókulcsa a házastársi keresettel összefüggésben nő. Alacsonyabbak maradnak azonban az adókulcsok, mint az egyedülálló magánszemélyekéi, és az egyik házastársra vonatkozó határkulcsok növelik (csökkentik) a másik házastárs keresetét, ha mindkét házastárs alacsony (magas) keresettel rendelkezik. Szerintük az opti-

¹ Az általános jellemzőiket lásd az 1.2. alfejezetben.

mális adók jól közelíthetők az elkülöníthető, egyéni kereset alapú adózással, a családi kereset alapú adók rossz közelítést adnak az optimális adórendszerhez. *Alves és szerzőtársai (2024)* szintén a házaspárok számára optimális jövedelemadóztatást vizsgálták. Olyan adómodellt állítottak fel, amely figyelembe veszi a termelékenység és az erőforrásokhoz történő hozzáférés tekintetében a házaspárokon belül és a háztartások között tapasztalható egyenlőtlenségeket is. Eredményeik azt mutatják, hogy optimális kisebb adót kivetni a támogatni kívánt, kevésbé produktív háztartásra, ha a háztárs kisebb teljesítőképességgel is rendelkezik.²

1.2. A családi adózás háttere

A családi adózás célja, hogy a gazdálkodás alapegységét követve ne az egyén, hanem a háztartás jövedelemadóztatását ragadjam meg. A legegyszerűbb megoldás, ha a gyermekek után adókedvezményt adok. A *splitting* alkalmazásával a két szülő jövedelme összeadódik, ez után határozzák meg az adót, majd osztják újra ketté azt a két szülő között. Ennek hatására mindketten kettőjük átlagos jövedelme után adóznak, amely többsávós adórendszer esetén lehet kedvezőbb számukra: minél nagyobb az eltérés kettőjük jövedelmében, annál inkább. A legszűkebben vett családi adózás esetén pedig az egy háztartásba tartozók jövedelmeit összeadják és elosztják a családba tartozók számával, adott esetben a keresőket, gyermekeket, egyedülállókat fogyasztásuknak megfelelő arányban, eltérő hányadossal figyelembe véve. Németországban *splittinget*, Franciaországban szűk értelemben vett családi adózást alkalmaznak, így a szakirodalomban is számos tanulmány foglalkozik ezek adózási hatásaival, összehasonlításával, a gyermekszületésre vonatkozó befolyásával, ezekből emelek ki néhányat.

Balogh és szerzőtársai (2014) leírják, hogy egyszerű és méltányos adórendszer megalkotása igazából lehetetlen. Az igazságosság valamilyen szinten egyenes arányban áll az adórendszer összetettségével, mert a bonyolultabb és részletesebb szabályozás képes érvényesíteni az egyedi érdekeket. A kivételek, mentességek révén igazságosabb, de bonyolultabb és kijátszhatóbb rendszer felé teszek lépéseket. Az egykulcsos (egyszerű) és a fair (igazságos) adózás tehát nem teljesen összeegyeztethető, hisz egyik szempont erősítése a másik kárára hathat.

Lentner és szerzőtársai (2017) szerint a gyermekvállalást, a gyermeknevelést, családalapítást, otthonteremtést támogató politikának alapeleme lehet a családi

² Ennek érvényessége azonban döntően azon a feltevésen múlik, hogy a teljesítőképességet nem befolyásolják az egyéni választások vagy az adórendszer. Elemzésükben nem veszik figyelembe a kisebb teljesítőképességgel rendelkezők háztartásában végzett munkáját, de feltételezik, hogy a marginális adókulcsok emelése valószínűleg arra ösztönzi a háztartásokat, hogy többet foglalkozzanak azzal.

adókedvezmények és más gyermeknevelést segítő intézkedések széles körű alkalmazása, a társadalom életszínvonalának javulásának érdekében.

Stefán-Makay (2010) a francia családpolitika fontos részét képező, adórendszeren keresztüli családtámogatást vizsgálja, amely az adórendszer méltányosságát biztosítja. A rendszer, amely a fentiek szerint szűk értelemben vett családi adózást alkalmaz, a családokat arra ösztönzi, hogy legalább három gyermeket vállaljanak, tekintettel a harmadik gyermek megszületésétől járó magasabb kedvezményre. A kimutatható hatások ellenére azonban elmondható, hogy az adón keresztüli családtámogatási előnyök igen kis mértékben befolyásolják a gyermekvállalást, és az is megállapítható, hogy egy új intézkedés bevezetése sokszor csak több évvel később hat látható módon a gyermekvállalásra. Ez viszont nem jelenti azt, hogy az intézkedés eltörlése nem befolyásolná negatívan a gyermekvállalást. A francia példa összességében azt mutatja, hogy a családpolitikai rendszer egésze és annak időbeli stabilitása miatt magas az országban a gyermekvállalási szándék, illetve a termékenység.

Dell és Wrohlich (2006) tanulmánya a francia megosztási eljárással elérhető, a gyermekek utáni kedvezmények korlátozottságára is külön felhívja a figyelmet, amely miatt a családi adó megosztásának francia rendszere nem sokban különbözik a gyermekkedvezményekétől. Szerintük a francia politika meghatározó jellemzője a harmadik és minden következő gyermek viszonylag nagyvonalú támogatása. *Glaude (1991)* szerint a francia rendszer a magas jövedelmű, sokgyermekes családok iránti nagylelkűségével próbálja ellensúlyozni viszonylag meredek progresszív jövedelemadóját. Szimulációs vizsgálatai azt mutatják, hogy a külföldi példákban inspirált más rendszerek igazságosabbak lennének, és hatékonyabban támogatnák a születésszámot anélkül, hogy az adóhozamot befolyásolnák.

Wrohlich és szerzőtársai (2005) a francia jövedelemadó-rendszert, valamint a német, vele ellentétben *splittinget* alkalmazó rendszert összehasonlítva azt állapították meg, hogy a németországi gyermekes háztartások összességében átlag alatti jövedelemadót fizetnek, míg Franciaországban ez csak az egyedülálló szülőkre és a három- vagy annál több gyermekes párokra vonatkozik. Franciaországban nagyobb mértékű az egy- vagy kétgyermekes párokból álló háztartásokból a három- vagy annál több gyermekes háztartásokba történő újraelosztás, mint Németországban. *Verzillo és szerzőtársai (2017)* pedig kifejtik, hogy bár a francia típusú családihányados-rendszer relatíve jobban teljesít a hatékonyság szempontjából, a jólét egyértelműen magasabb a némethez hasonló adórendszerben, feltéve, hogy a döntéshozó nem alkalmaz nagy egyenlőtlenségeket okozó rendszerelemeket.

Booth és Rogobete (2022) felhívja a figyelmet a brit jövedelemadó-rendszerre, amely véleményük szerint – tekintettel arra, hogy gyermekek után járó kedvezményeket egyáltalán nem is alkalmaznak – nem kompenzálja megfelelően a családok

gyermeknevelés miatt viselt többletköltségeit. A kisgyermekes családok az Egyesült Királyságban lényegesen több jövedelemadót fizetnek, mint a hasonló családok Németországban és Franciaországban.

Egyes tanulmányok a családi adózásnak az egyén családi kontextustól való függőségében játszott szerepét is kiemelik. Például *Schechtl (2023)* szerint, mivel további előnyöket biztosítanak az eltartott családfenntartók számára, a családok támogatását előtérbe helyező adópolitikák csökkentik az állami bevételeket, ahelyett, hogy a befolyt adóbevételt a szegények szociális juttatásaira fordítanák. Ezáltal a családokat támogató adópolitikák elősegítik a társadalmi egyenlőtlenségek kialakulását, miközben támogatják a családi függőséget és a hagyományos munkamegosztást. Elriasztják a másodlagos keresőket a munkaerőpiaci részvételtől, és súlyosbíthatják a nemek közötti egyenlőtlenségeket. Kutatásai szerint a családokat támogató adópolitikát alkalmazó jóléti államok kevésbé csökkentik a horizontális jövedelmi egyenlőtlenségeket, mint a családokat támogató adópolitikát nem alkalmazó jóléti államok.

2. A kutatáshoz felhasznált adatok és módszerek

E tanulmány a bevezetőben említettek szerint a jövedelemadó-rendszerek hatékonysága és méltányossága kapcsán folytatott vitához új szempontokkal kíván hozzájárulni. Célja – ahogyan a korábbiaké is (*Szabóné Bonifert, 2020; 2021*) – egy elméleti, egyszerű, optimális és hatékony adórendszer lehetséges alapelvei mentén esetlegesen bonyolultan meghatározott, több adóztatási elemet, adókulcsot, kedvezményt is alkalmazó személyijövedelemadó-rendszerek meghatározott keretek között történő egyszerűsítési lehetőségeinek vizsgálata, annak érdekében, hogy kissé oldhassuk a személyijövedelemadó-rendszerek méltányossága és egyszerűsége közötti alapvető ellentmondást. A tanulmány a korábbi főbb megállapítások rövid bemutatása mellett azonban kifejezetten a családi típusú adóztatásra, valamint az azt alkalmazó német és francia rendszer vizsgálatára koncentrálni.

A vizsgálat módszere nem változott. Egy olyan elméleti adórendszert állítok fel, amely megfelel az egyszerű adórendszer kritériumainak, és azt vizsgálom, hogy ezt az elméleti adómodellt hogyan lehet úgy paraméterezni, hogy a vizsgált jövedelemadó-rendszerek adóterhelési görbéit közelítse. Az elméleti modell alapvetően egy egykulcsos³, általános, tételes adóalap-kedvezményt és gyermekek, házastársak, illetve egyedülálló szülők után járó adóalap-kedvezményt vagy más

³ A tanulmány céljai érdekében néhány esetben háromkulcsos adórendszert is használók.

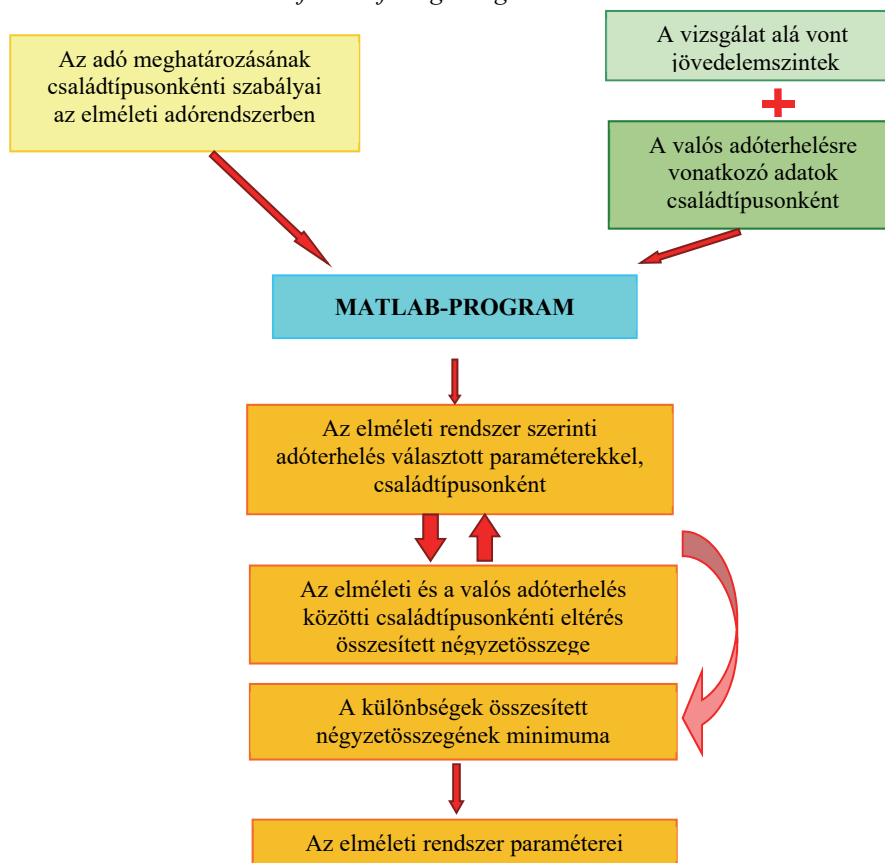
esetben adókedvezményt alkalmazó személyijövedelemadó-rendszer. A keresett paraméterek is ezek: az adókulcs, illetve az adóalap-kedvezmények vagy adókedvezmény mértéke.

Az elméleti adómodell paramétereit a MATLAB speciális programrendszerében a szerző által írt program segítségével keresem. A MATLAB beépített optimalizációs algoritmus a megírt program alapján az elméleti rendszer megfelelő paramétereivel különböző jövedelmekre kiszámított adóértékek és a valós adatok szerinti adóértékek közötti különbség négyzetösszege minimumát keresi, amelynek során a paramétereket a megadott határértékeken belül a legmegfelelőbb adóterhelési görbét eredményező értékek felé közelíti.

1. ábra

Az elméleti modell alapján történő függvényillesztés módszere

The method of curve fitting using the theoretical model

Forrás: Szabóné Bonifert (2020; 2021) alapján saját szerkesztés.

Az elméleti és a valós rendszer összehasonlításának alapjául szolgáló valós (német és francia) adóterhelési adatok az OECD adatbázisából származnak, és a bruttó átlagbér 50–250%-ának megfelelő jövedelemszintekre vonatkoznak. Az OECD különböző jövedelemszintre vonatkozó részletes adataiban négy családtípus szerepel, ezért e tanulmányban is őket elemzem: a gyermektelen vagy a kétgyermekes egyedülállókra, illetve a gyermektelen vagy a kétgyermekes, egykeresős házaspárokra vonatkozó vizsgálatokat végzem el. A program is e négy családtípus összesített „hibafüggvénye” alapján keresi meg az optimális adóparamétereket. A függvényillesztés folyamatát az 1. ábra mutatja be.

3. A kutatás eredményei – a családi adózás elméleti rendszerekben

Az alábbiakban azt mutatom be, hogy egy elméleti rendszerben és családi helyzetben mit jelent a családi adózással számított adóterhelés ahhoz képest, amikor a család nem vonhatja össze a jövedelmeit. Választott családom két házastársból áll, akik potenciális keresők. Az egyik családtag növekvő jövedelme viszonylatában (amely példánkban évi 1 millió forinttól 21 millió forintig terjed) vizsgálom a család teljes adóterhelését. Különböző családi helyzetek szerint elemzem az adóterhelést: ha a másik családtagnak egyáltalán nincs jövedelme, vagy ha egy fix összeget keres (évi 4 millió forintot), illetve, ha nincs gyermekük, vagy ha két gyermekük van. Választott adórendszerem háromsávós, az alsó adósávban évi 3 millió forint jövedelemig az adóterhelés 0%, évi 3 millió és 6 millió forint jövedelem között 15%, évi 6 millió forint felett pedig 30%. A családi jövedelemadóztatás ebben a rendszerben – a francia példa alapján – azt jelenti, hogy az összes családi jövedelmet el kell osztani a házastársak számával, kiszámolni az adót, majd a teljes adóterheléshez újra megszorozni azt a fogyasztási egységek számával, amely gyermektelen pár esetén kettőt jelent. A gyermekek eltartásának költségeit nem adókedvezményként, hanem fogyasztási egységként veszi figyelembe a rendszer, ez két gyermek esetén azt jelenti, hogy utánuk egy további fogyasztási egységgel osztható a jövedelem.

3.1. Adóterhelés családi adózással vagy a jövedelmek külön-külön történő adóztatásával

A fenti adóztatási paraméterek mellett gyermektelen családok adóterhelését vizsgálva a 2. ábra mutatja az ismert tény, miszerint a családi adózás mellett a család összes adóterhelése alacsonyabb, ha az összevonás és elosztás miatt az összjövedelem adózása alacsonyabb adókulcs alá esik a külön-külön történő adózáshoz képest. Abban az esetben, amennyiben a két családtag jövedelme családi adózás nélkül, egyénenként nézve azonos adósáv alá tartozik, az összes adóterhelés családi adózással és anélkül is megegyezik. A vizsgált esetben a második családtag (fix) jövedelme a két sávhatár közé esik, ezért ez az egyezőség is ebben a tartományban áll fenn. (Ha a második családtag fix jövedelme önmagában a felső adósáv szerint adózna, ugyanez a felső adósávban lenne érvényes.) Ha az adórendszer csak két-sávós – ha az alsó, 0%-os adókulcs változatlan –, a helyzet ugyanez lenne: ha a második családtag fix jövedelme önmagában a 0%-os kulcs alá esne, amíg mindkét családtag jövedelme azonos kulcs szerint adózik, a családi adózással és anélkül számított közös adóterhelés megegyezik, de amint az első családtag jövedelme eléri azt a szintet, amely alapján egyedül a felső sáv szerint adózna, a családi adózással számított családi adóterhelés a külön-külön történő adózásnál kedvezőbb. Ha a második családtag fix jövedelme a felső adósáv szerint adózna önmagában, a családi adóterhelés csak addig alacsonyabb a családi adózás mellett, amíg a másik családtag jövedelme el nem éri a felső adósávot.⁴

Ha a második családtagnak nincs jövedelme, a családi adózással és a családi adózás nélkül számított, együttes adóterhelés közötti eltérés – ugyanabban a háromsávós adórendszerben – nagyobbra nyílik. Ebben az esetben természetesen – amennyiben a jövedelem eléri azt a határt, amikor már adózniuk kell – mindig jobban jár a háztartás a családi adózással, mint anélkül.

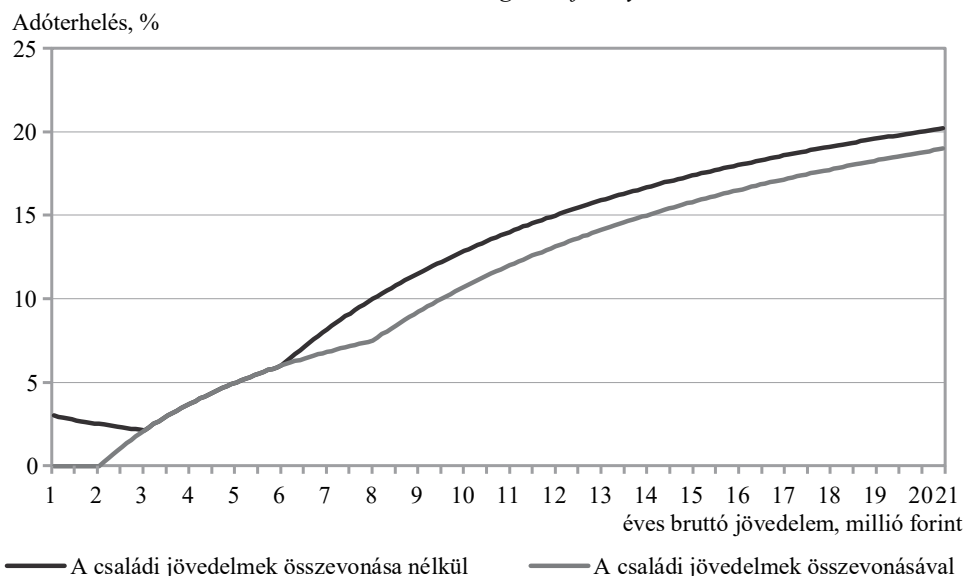
A fentiek alapján tehát a családi adózás sem egyértelműen azt jelenti, hogy minden esetben kedvezőbb a család adóterhelése, mint egy családi adózás nélküli, hagyományos személyijövedelemadó-rendszerben. A családi adózás nyilvánvalóan akkor jelent előnyt a család számára, ha a jövedelmük nem 0%-os kulcs szerint adózik, illetve a két családtag jövedelme külön-külön nem azonos adókulcs alá tartozik.

⁴ Tekintettel az adóztatási rendszer teljesen fiktív jellegére, az adóterhelés átlagos jövedelmek vetületében történő bemutatásától a tanulmány ezen részében eltekintek.

2. ábra

Gyermektelen családok közös adóterhelése a családi jövedelmek összevonásával és anélkül, ha mindkét családtagnak van jövedelme

Comparison of joint tax burden for childless families with and without income consolidation, assuming both family members earn income

Forrás: saját számítás.

3.2. Családi adózás szerinti adóterhelés közelítése adóalap-kedvezmény alkalmazásával

A következőkben négy családtípus (gyermektelen vagy kétgyermekes egyedülállók, illetve gyermektelen vagy kétgyermekes, egykeresős házaspárok) fenti, családi adózást alkalmazó rendszer szerinti adóterhelését vizsgálom. Azt elemzem, hogy a családi adózást alkalmazó rendszer mennyiben helyettesíthető egy nem családi adózást, kizárólag adóalap-kedvezményt használó adóztatási rendszerrel.

A nem családi adózást alkalmazó, egyszerű elméleti modellem a családi adózást használó alapmodellemhez hasonlóan szintén háromkulcsos, azonban a házastársak jövedelme adózási szempontból nem összevonható, a házastársak és a gyermekek után adóalap-kedvezmény jár. Elméleti modellem adóztatási paramétereinek olyan összetételét, mértékeit keresem, amellyel legjobban közelíthető a családi adózás szerinti rendszer.

A családi adózást alkalmazó rendszert jól közelíteni tudó, egyszerű adóztatási módszer kiválasztásánál (vagyis a rendszerben milyen kedvezmény legyen, amellyel közelíteni próbálom a családi adózás szerinti adóterhelést) kérdés, hogy adókedvezményt vagy adóalap-kedvezményt alkalmazzon-e a helyettesítő rendszer. Az adókedvezmény az adóterhelést bemutató tengely mentén lefelé tolná el a függvényt ábrázoló görbét, de szűkülne is a rés a kettő között, tekintettel arra, hogy az adóterhelést mindig a jövedelemhez viszonyítom. Mivel az adóterhelési görbe transzformációját tekintve az adóalap-kedvezmény a családi adózáshoz hasonló eredménnyel jár, ezzel a kedvezményfajttával tudom nagy valószínűség szerint legjobban közelíteni a családi adózás adóterhelési görbáját, ezért az elméleti rendszerben ezt választottam.

A MATLAB segítségével felállított adómodellt az alábbiak szerint mutatom be. Ebben a következő jelöléseket alkalmazom:

$\mathbf{x}_{0s}$, $\mathbf{x}_{2m}$, $\mathbf{x}_{0m}$ és $\mathbf{x}_{2s}$ az egyes családtípusok (gyermektelen egyedülálló, kétgyermekes házaspár, gyermektelen házaspár és kétgyermekes egyedülálló) jövedelme,

$\mathbf{y}_{0s}$, $\mathbf{y}_{2m}$, $\mathbf{y}_{0m}$ és $\mathbf{y}_{2s}$ az egyes családtípusok adóalapja,

n a házaspárok adóalap-kedvezménye,

m a gyermekek után járó adóalap-kedvezmény,

$\mathbf{th}_i$ az egyes adósávok szerinti elméleti adóteher,

$\mathbf{Th}_{ij}$ az egyes adósávok és családtípusok szerinti elméleti adóteher,

$\mathbf{Tr}_{ij}$ az egyes adósávok és családtípusok szerinti valós adóteher,

a az első adósávhoz tartozó adókulcs,

b a második adósávhoz tartozó adókulcs,

c a harmadik adósávhoz tartozó adókulcs,

p az első adósáv felső határa,

q a második adósáv felső határa.

A négy családtípus adóalapját a következők szerint határozom meg:

$$\mathbf{y}_{0s} = \mathbf{x}_{0s} \quad (1)$$

$$\mathbf{y}_{2m} = \mathbf{x}_{2m} - n - m \quad (2)$$

$$\mathbf{y}_{0m} = \mathbf{x}_{0m} - n \quad (3)$$

$$\mathbf{y}_{2s} = \mathbf{x}_{2s} - m, \quad (4)$$

feltételezve, hogy

$$\mathbf{x}_i \in \mathbb{N}, \text{ és } 1\,000\,000 \leq \mathbf{x}_i \leq 21\,000\,000,$$

$$\mathbf{y}_i > 0,$$

ahol $i = \{0s, 2m, 0m, 2s\}$.

Az egyes családtípusok adóterhe az alábbi:

Ha $\mathbf{y}_i \leq p$, akkor

$$\mathbf{th}_1 = a\mathbf{y}_i/\mathbf{x}_i, \quad (5)$$

ha $p < \mathbf{y}_i \leq q$, akkor

$$\mathbf{th}_2 = (ap + b(\mathbf{y}_i - p))/\mathbf{x}_i, \quad (6)$$

ha $y_i > q$, akkor

$$th_3 = (ap + b(q - p) + c(y_i)/x_i, \quad (7)$$

feltételezve, hogy

$$th_j > 0,$$

ahol $j = \{1, 2, 3\}$.

Az elméleti és a valós adóteher különbségének négyzetösszegeként meghatározott hibafüggvény minimumát keresem:

$$E(x_{ij}) = \sum (Th_{ij} - Tr_{ij})^2 \rightarrow \min, \quad (8)$$

feltételezve, hogy

$$(Th_{ij} - Tr_{ij}) < 0.$$

Az ismeretlen változók értékét az alábbi határok között keresem:

$$0 \leq a \leq 0,1$$

$$0,02 \leq b \leq 0,4$$

$$0,03 \leq c \leq 0,5$$

$$10 \leq m \leq 10\,000\,000$$

$$11 \leq n \leq 11\,000\,000$$

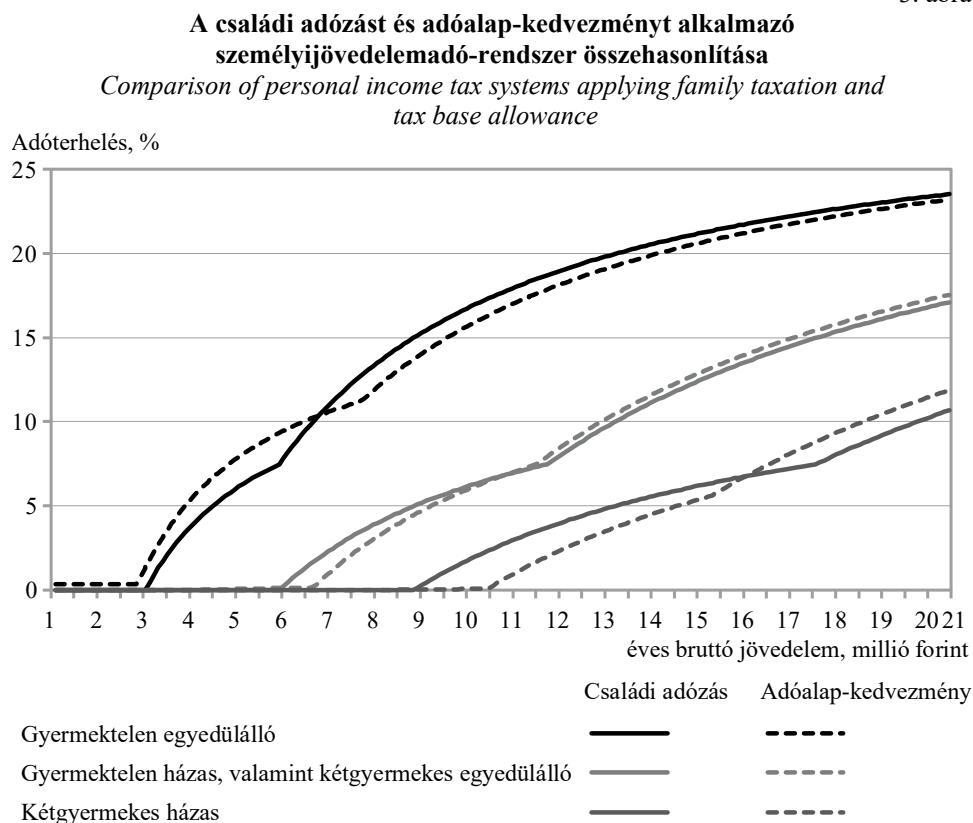
$$12 \leq p \leq 12\,000\,000$$

$$13 \leq q \leq 13\,000\,000.$$

A 3. ábrán látható, hogy a lefuttatott optimalizációs program alapján a családi adózást alkalmazó rendszer a gyermektelen házaspár és a kétgyermekes egyedülálló adóalanyai azonos adóterhelési görbéihez illeszkednek legjobban a családi adózást nem alkalmazó rendszer görbéi. Ehhez képest a gyermektelen egyedülállók és a kétgyermekes házaspárok családi adózás szerinti adóterhelési görbéje más képet mutat, így a görbék illesztése sem tökéletes az alábbi, az ábrán is megfigyelhető jellegzetességek miatt.

A családi adózásnál alkalmazható kedvezmények (a jövedelem annál többfelé osztása, minél több a családtag) alapvetően jobbra tolja az adóterhelési függvény görbáját a jövedelemteneggellyel párhuzamosan. A családi adózás el is nyújtja a függvény grafikonját, viszont a sávhatárok miatti töréspont mindig ugyanannál az adóterhelési értéknél van, függetlenül attól, milyen családtípusról beszélünk (hány-nyal kell osztani az adóztatás előtt a jövedelmet). A házastársak, illetve a gyermekek után járó adóalap-kedvezmény szintén a jövedelemtenegely mentén párhuzamosan jobbra tolja az adóterhelési görbét. Az adóalap-kedvezmény alkalmazása esetén azonban a sávhatárok miatti töréspont nem ugyanannál az adóterhelési értéknél van a különböző családtípusok esetében (tekintettel arra, hogy az adóterhelést mindig a jövedelemhez viszonyítom).

3. ábra

Forrás: saját számítás.

Az elméleti adórendszer paramétereit a következőképpen határozta meg a lefuttatott optimalizációs program:

- első sávhatár: 2 836 238 forint,
- második sávhatár: 7 831 680 forint,
- első adókulcs: 0,4%,
- második adókulcs: 17,4%,
- harmadik adókulcs: 30,4%,
- házaspár adóalap-kedvezménye: 3 919 208 forint,
- gyermekek után járó adóalap-kedvezmény: 1 959 604 forint (ez az összeg két gyermek után megegyezik a házaspár adóalap-kedvezményével).

A függvényillesztés megfelelőségének megítéléséhez a relatív reziduális szórás nagyságát is bemutatom az 1. táblázatban. Ennek nagysága a kétgyermekes, egykeresős házaspár családtípus esetében statisztikailag nem megfelelő illesztést mutat,

a gyermektelen egyedülállók esetében pedig kissé meghaladja az általánosságban elfogadható, 10%-os mértéket.

1. táblázat

A relatív reziduális szórás nagysága a családi adózást alkalmazó személyijövedelemadó-rendszerre illesztett, adóalap-kedvezményt alkalmazó elméleti rendszer esetén

The value of the relative residual variance for a theoretical system with a tax base allowance fitted to a personal income tax system with family taxation

Családtípus	Relatív reziduális szórás nagysága
Gyermektelen egyedülálló	0,0581
Kétgyermekes, egykeresős házas	0,2015
Gyermektelen, egykeresős házas	0,0525
Kétgyermekes egyedülálló	0,0525

Forrás: saját számítás.

Összességében tehát, a háromkulcsos, adóalap-kedvezményt alkalmazó elméleti személyijövedelemadó-rendszer elég jól tudta közelíteni a szintén három adókulccsal operáló, de családi adózást alkalmazó rendszert, azonban ez nem volt teljesen tökéletes. A közelítés kisebb hiányosságát a családi adózást és az adóalap-kedvezményt alkalmazó rendszer közötti, eltérő családtípusok esetén alkalmazott kedvezményeknél tapasztalható, eltérő függvénytranszformáció okozza.

4. A kutatás eredményei – valós családi adózási rendszerek vizsgálata

4.1. Korábbi kutatások főbb megállapításai

Korábbi, hazai és nemzetközi példákon alapuló elemzéseim (Szabóné Bonifert, 2020; 2021) azt mutatják, hogy az elméleti, egyszerű (egykulcsos, tételes adójóváírást, gyermekek és házastársak után járó adókedvezményt alkalmazó) adómodell a vizsgált cseh, szlovák, lengyel, illetve a korábbi magyar bonyolult adórendszerek adóterhelési görbéit jellemzően jól közelítette, így a bonyolult alapelemeket alkalmazó adórendszerek egyszerűsítésére több esetben is lett volna lehetőség. Az elemzések szerint az elméleti, egyszerűbb adómodell a vizsgált adórendszerek több tényezőjét is pótolni tudná. A modell azonban – az elméleti jövedelemadó-rendszer választott jellegénél fogva – olyan rendszer közelítésére alkalmas igazán, amelynek az adóterhelési görbéin nem mutatkoznak nagyobb töréspontok (például

egy kedvezmény meghatározott jövedelem feletti, visszavonás nélküli megszüntetése), vagy olyan kedvezményelemek, amelyek az egyes családtípusok adóztatásának módját teszik eltérővé. A modell közelítése természetesen akkor is megfelelő lehet, ha a töréspontokat okozó rendszerelemeket is alkalmazom az elméleti rendszerben. Tekintettel arra, hogy a vizsgált országok személyijövedelemadó-rendszerei több adókulcsot, számos adóalap-kedvezményt és adókedvezményt alkalmaztak, a vizsgálatok alapján felvethető volt az adott személyijövedelemadó-rendszerekben alkalmazott paraméterek számának csökkentése.

4.2. A családi adózást alkalmazó személyijövedelemadó-rendszerek vizsgálata

Németország és Franciaország eltérő módszerekkel operáló, *splittinget* és családi adóztatást alkalmazó személyijövedelemadó-rendszereit is megvizsgálom abból a szempontból, adóterhelésük mennyire közelíthető egy egyszerű, csak néhány paramétert alkalmazó rendszerrel.

Elméleti modellem ebben az esetben egy egysávos (egykulcsos), általános adóalap-kedvezményt alkalmazó személyijövedelemadó-rendszer. A rendszerben tételes, házastársak és gyermekek után járó kedvezmény is érvényesíthető (a házastársak után járó kedvezmény mindig adóalap-kedvezmény, a gyermekek után járó kedvezményt a német rendszerrel történő összehasonlításnál adókedvezménynek választottam, a franciánál adóalap-kedvezménynek), valamint – tekintettel a német és a francia személyijövedelemadó-rendszer sajátosságaira – egyedülálló szülőknek járó adóalap-kedvezmény is szerepel a modellben. Elemeinek konkrét paramétereit a korábban ismertetetteknek megfelelően a program határozza meg úgy, hogy a modell adóterhelése minél inkább közelítsen az eredeti (a német és a francia) rendszer adóterhelésére.

Tekintettel arra, hogy az OECD-adatbázis fent említett megszorításai miatt házaspárok esetén csak egykeresős háztartástípust tudok vizsgálni, ezért modellemben a kétkeresős esetek specialitásai nem szerepelhetnek.

A felállított adómodell a korábban bemutatottak szerint épül fel, külön nem jelzett esetben ugyanazokat a jelöléseket, változókat használom. Különbség, hogy a jövedelem (x_i) a német és a francia átlagbér 50–250%-a közötti összegeket jelenti, elméleti adórendszerem a korábbiaktól eltérően pedig nem három-, hanem egysávos, és általános adóalap-kedvezményt, illetve egyedülálló szülőknek járó adóalap-kedvezményt alkalmazok benne.

A korábbi modellhez képest kiegészítésül alkalmazott jelölések:

v az általános adóalap-kedvezmény,

k az egyedülálló szülők kedvezménye,

m_{fr} a francia rendszer szerinti, gyermekek után járó adóalap-kedvezmény (amelyet a német rendszerrel történő összevetéskor nem kell alkalmazni),

m_d a német rendszer szerinti, gyermekek után járó adókedvezmény (amelyet a francia rendszerrel történő összevetéskor nem használok),

th_d a német rendszerrel összehasonlított elméleti rendszer adóterhelése,

th_{fr} a francia rendszerrel összehasonlított elméleti rendszer adóterhelése,

Th_i a német és a francia rendszerrel összehasonlított elméleti rendszer adóterhelése az egyes családtípusok szerint,

Tr_i a német és a francia rendszer valós adóterhelése az egyes családtípusok szerint,

Wa a bruttó átlagbér.

A négy családtípus adóalapját az alábbiak szerint határozom meg:

$$y_{0s} = x_{0s} - v \quad (9)$$

$$y_{2m} = x_{2m} - v - n - m_{fr} \quad (10)$$

$$y_{0m} = x_{0m} - v - n \quad (11)$$

$$y_{2s} = x_{2s} - v - m_{fr} - k, \quad (12)$$

feltételezve, hogy

$$x_i \in \mathbb{N}, \text{ és } 0,5Wa \leq x_i \leq 2,5Wa,$$

$$y_i > 0,$$

ahol $i = \{0s, 2m, 0m, 2s\}$.

Az egyes családtípusok adóterhe az alábbi:

$$th_{(d,fr)} = (ay_i - m_d)/x_i, \quad (13)$$

feltételezve, hogy

$$th_d > 0$$

$$th_{fr} > 9,53^5.$$

Az elméleti és a valós adóteher különbségének négyzetösszegeként meghatározott hibafüggvény minimumát keresem:

$$E(x_i) = \Sigma (Th_i - Tr_i)^2 \rightarrow \min, \quad (14)$$

feltételezve, hogy

$$(Th_i - Tr_i) < 0.$$

Az ismeretlen változók értékét az alábbi határok között keresem:

$$0 \leq a \leq 0,7$$

$$10 \leq v \leq 100\,000$$

$$11 \leq n \leq 110\,000$$

$$12 \leq m_{(fr, d)} \leq 120\,000$$

$$13 \leq k \leq 130\,000.$$

⁵ Annak okát, hogy a francia adózási rendszerrel történő összehasonlításkor az elméleti rendszer adóterhelése miért nem lehet alacsonyabb 9,53%-nál, a későbbiekben részletezzük.

4.2.1. A német személyijövedelemadó-rendszer elemzése

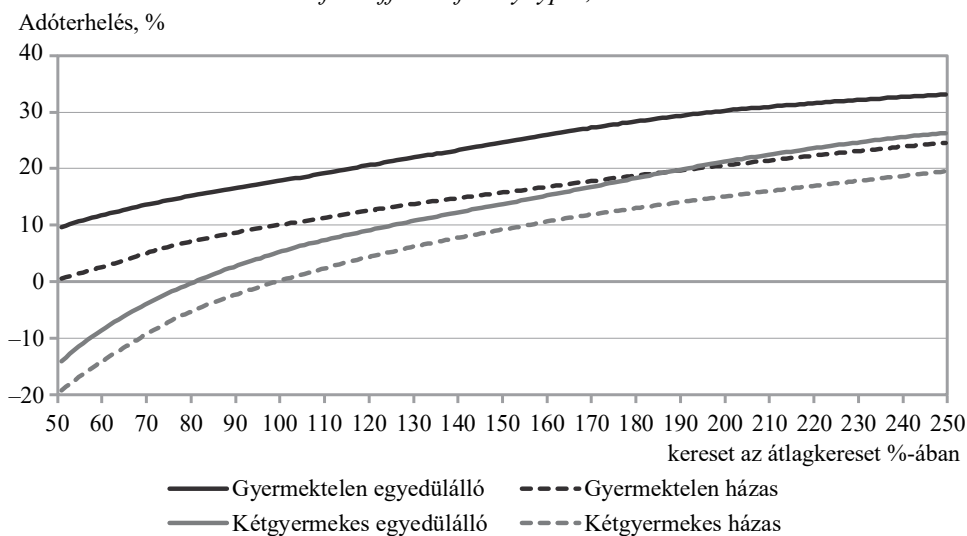
Németországban a személyijövedelemadó-rendszerekben általánosan jellemző, egymásra épülő, sávos adószámítással ellentétben egy szintén sávos, de az általánosannál bonyolultabban számítható adóábrát alkalmaznak. A családi adózás a német rendszerben úgy jelenik meg, hogy a házaspárok választhatnak a jövedelmeik közös (összevont) vagy külön történő adóztatása között. A gyermekek nem vehetők figyelembe a jövedelmek összevonásánál, utánuk – az elemzésben szereplő családok esetében – adókedvezmény⁶ vehető igénybe (tehát a jövedelmek összevonhatósága a korábban említettek szerint *splittinget* jelent). A rendszerben jó néhány adóalap-kedvezményt (például az egyedülálló szülők tételes kedvezményét), öt adósávot alkalmaznak, és az általános adóábrán kívül a magasabb jövedelmek után járó szolidaritási pótlékot is bevezettek.

A német rendszer adóterhelési görbéit a 4. ábra mutatja.

4. ábra

A német személyijövedelemadó-rendszer adóterhelési görbéi különböző családtípusok esetén, 2022

Tax burden curves of the German personal income tax system for different family types, 2022

Forrás: OECD.

Az ábrán az látszik, hogy a *splitting* – a gyermektelen házaspárok adóterhelési görbéjét összehasonlítva a gyermektelen egyedülállókéval – nagyjából a gyermektelen egyedülállók adóterhelési görbéjével párhuzamos eltolást eredményez. Ezzel

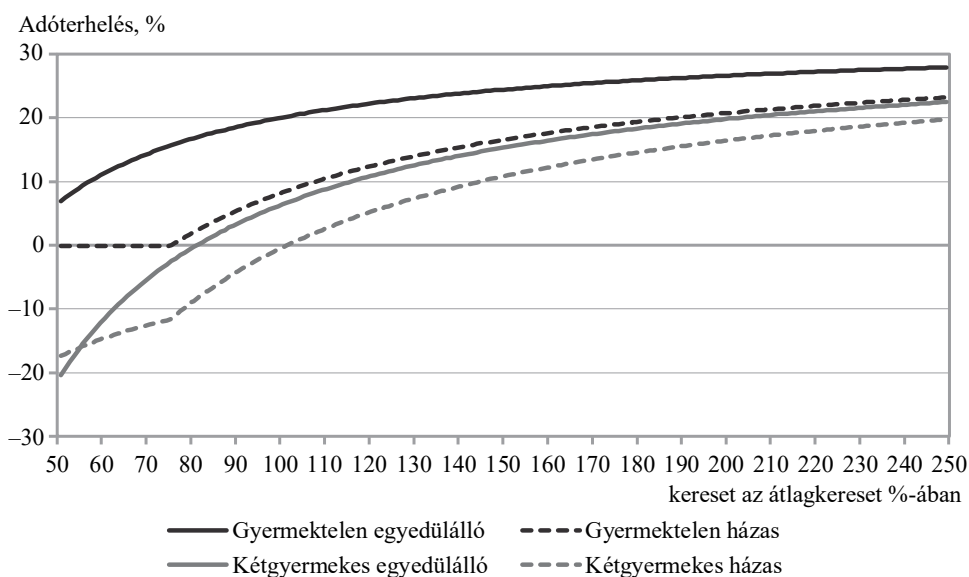
⁶ Vagy adóalap-kedvezmény, lásd a Függelék.

szemben a gyermekek után járó adókedvezmény az alacsonyabb jövedelmeknél nagyobb, a magasabb jövedelmeknél kisebb mértékű eltolást eredményez az y tengely mentén lefelé a gyermektelenek adóterhelési görbéihez képest. Tehát, a családi adózás az adókedvezményhez képest eltérő jellegű transzformációt okoz az adóterhelési görbén.

Elméleti rendszerem, amelynek adóterhelését közelítem a német rendszeréhez, a már említetteknek megfelelően egy egykulcsos, általános adóalap-kedvezményt alkalmazó rendszer, amelyben a házastársak és az egyedülálló szülők után adóalap-kedvezmény jár, a gyermekek után adókedvezmény vehető igénybe. A modell a gyermekek után járó adókedvezmény tekintetében lehetőséget ad a negatív adó igénybevételére is.

5. ábra

**Elméleti, egyszerű jövedelemadó-rendszer közelítése
a német adóterhelési görbékhez, 2022**
*Approximation of the theoretical simple income tax system to
the German tax burden curves, 2022*

Forrás: saját számítás.

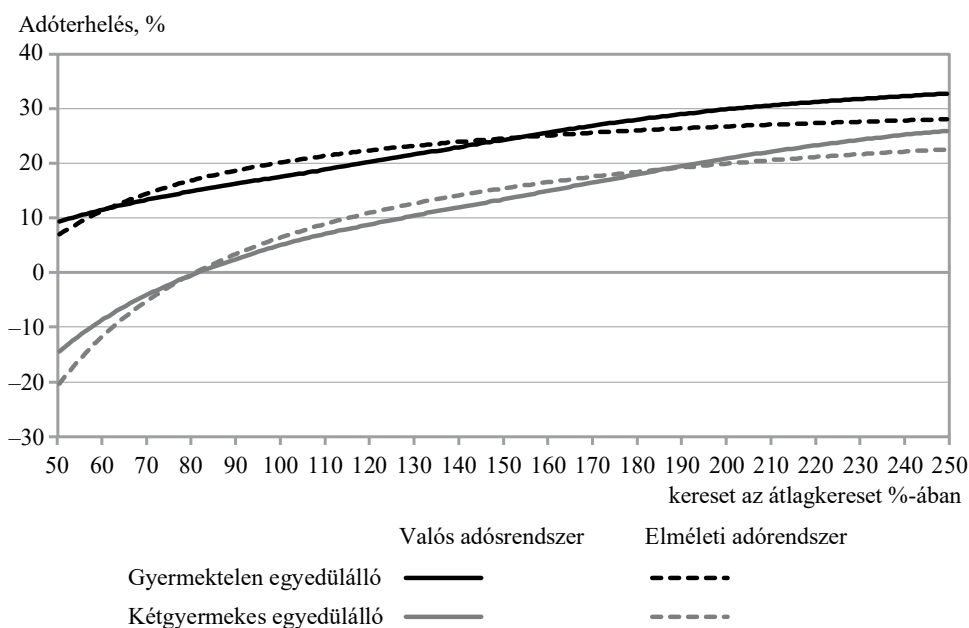
Tekintettel arra, hogy elméleti modellem a kedvezmények mellett egyetlen adókulcsot alkalmaz, az adóalap-kedvezmények és az adókedvezmények hatása pedig ebben az egykulcsos rendszerben az adóterhelési görbe transzformációját tekintve nagyjából azonos, a valós rendszer szerinti családi adózás és a gyermekek utáni adókedvezmény függvénytranszformációban megmutatkozó kettősséget az elméleti rendszer nem követheti le, amelyet az 5. ábra mutat be. Látható, hogy a

gyermektelen házások esetében alkalmazható elméleti, házások utáni adóalap-kedvezmény nem eredményezi a gyermektelen egyedülállók adóterhelési görbéjének olyan párhuzamos eltolását, mint amilyen a német rendszerben tapasztalható. Az elméleti modellben alkalmazott kedvezmények a valós rendszerhez képest annak adókedvezményéhez hasonló (alacsonyabb jövedelemértékeknél nagyobb, magasabbaknál kisebb mértékű eltolás az y tengely mentén) függvénytranszformációt eredményeznek (a görbék töréspontjait, amelyek befolyásolják ezt a transzformációt, a későbbiekben magyarázom). A német rendszer szerinti családi adózás tehát az elméleti rendszerben alkalmazott kedvezményekéhez képest eltérő függvénytranszformációt okoz.

6. ábra

Elméleti, egyszerű jövedelemadó-rendszer és a német központi jövedelemadó-rendszer adóterhelése gyermektelen, valamint kétgyermekes egyedülállókra vonatkozóan, 2022

The tax burden of the theoretical, simple income tax system and the German central income tax system for single persons with no children and with two children, 2022

Forrás: saját számítás.

Az elméleti modell közelítését a gyermektelen, valamint a kétgyermekes egyedülállókra vonatkozóan a 6. ábra mutatja. Az ábra szerint az elméleti adórendszer ezeknél a családtípusoknál kevésbé meredek adóterhelési görbékkel közelíti a va-

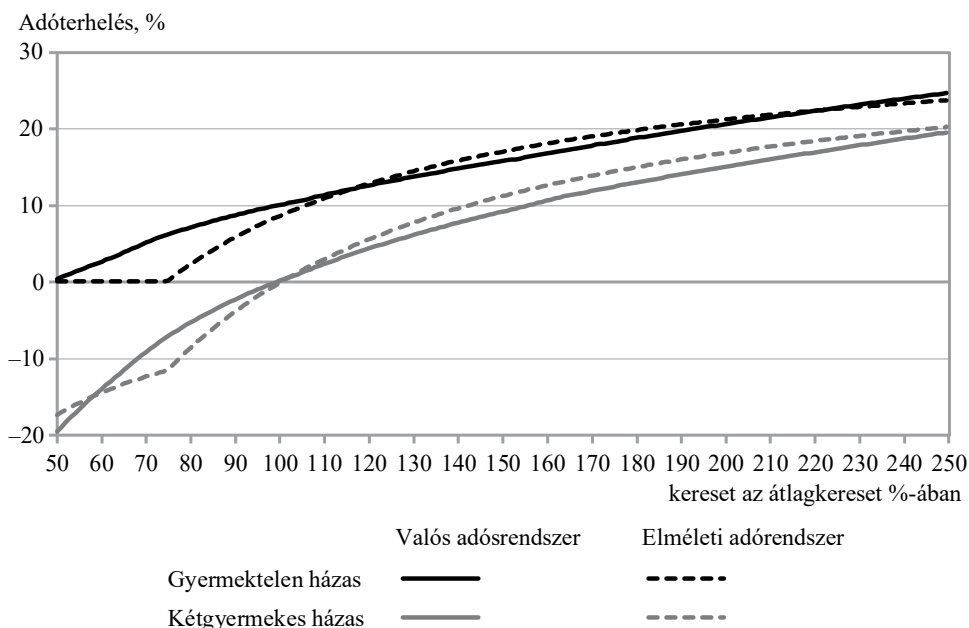
lós adórendszer függvényeit, amely a gyermektelen egyedülállók esetében kifejezettebb. Tekintettel azonban arra, hogy a gyermektelen egyedülállók adóterhelési értékei abszolútértékben (is) magasabbak, mint a kétgyermekes egyedülállóké, a relatív reziduális szórás mégis alacsonyabb lesz ennél a családtípusnál.

A gyermektelen és a kétgyermekes házaspárok esetében az elméleti és a valós rendszer adóterhelési görbéinek összevetését a 7. ábra mutatja.

7. ábra

Elméleti, egyszerű jövedelemadó-rendszer és a német központi jövedelemadó-rendszer adóterhelése gyermektelen, valamint kétgyermekes házaspárokra vonatkozóan, 2022

The tax burden of the theoretical, simple income tax system and the German central income tax system for childless and married couples with two children, 2022

Forrás: saját számítás.

A valós rendszerhez hasonlóan elméleti rendszerem sem engedi a házaspár adóalap-kedvezménye esetében a negatív adót, az elméleti rendszer esetében ez azonban – egyéb paramétereinek hatása miatt – töréspontokat jelent mindkét elméleti adóterhelési görbénél⁷, ellentétben a német adóterhelési görbék töréspont nélküli rajzolatával. A két, egymást közelítő adóterhelési görbe közötti különbséget ez okozza.

⁷ Természetesen nem is igen engedhetnénk a negatív adót, hiszen negatív adóalap után kellene adót számolni.

Az elméleti adórendszer paramétereit a következőképpen határozta meg a lefuttatott optimalizációs program:

- általános adóalap-kedvezmény: 21 650 euró,
- házastársak adóalap-kedvezménye: 19 490 euró,
- egyedülálló szülők adóalap-kedvezménye: 8307 euró,
- adókulcs: 33,4%,
- gyermekek után járó adókedvezmény: gyermekenként 2382 euró.

2. táblázat

A relatív reziduális szórás nagysága a német személyijövedelemadó-rendszerre illesztett elméleti rendszer esetén

The relative residual variance value for the theoretical tax system fitted to the German personal income tax system

Családtípus	Relatív reziduális szórás nagysága
Gyermektelen egyedülálló	0,1053
Kétgyermekes, egykeresős házas	0,1508
Gyermektelen, egykeresős házas	0,1214
Kétgyermekes egyedülálló	0,1299

Forrás: saját számítás.

A 2. táblázatban bemutatott relatív reziduális szórás nagysága alapján azt mondhatom, hogy – habár nem nagyon nagy eltéréssel, de – egyik családtípus esetében sem megfelelő az adóterhelési görbe illesztése, mert a statisztikailag elfogadható 10%-os mértéken kívül marad. A legjobban a gyermektelen egyedülállók esetében sikerült a függvényillesztés.

A fentiek alapján tehát a német vegyes, családi adózás típusai közül *splittinget* és a gyermekek után járó adókedvezményt (valamint az egyedülálló szülők adóalap-kedvezményét) is alkalmazó személyijövedelemadó-rendszer elemeit az elméleti egykulcsos, minden kedvezményezett esetében adóalap-kedvezményt használó rendszerem nem tudta az elméleti elvárásoknak megfelelő mértékben közelíteni, de az adóterhelési görbék közelítése, az egyes családtípusokhoz tartozó relatív, reziduális szórások nagysága még ebben az esetben sem sokkal nagyobb a megfelelőnél.

4.2.2. A francia személyijövedelemadó-rendszer elemzése

Franciaországban is családi adózást alkalmaznak, azonban az ún. családi kvóciens rendszerében a családok összetételét és a gyermekek számát is figyelembe veszik a jövedelemadó megállapításakor. A házastársaknak, a gyermekeknek és az egyedülálló szülőknek is kedvezmény jár (részesezés a megosztásra kerülő családi jövedelmekből) a szűk értelemben vett családi adózás rendszerén belül. A járulékok

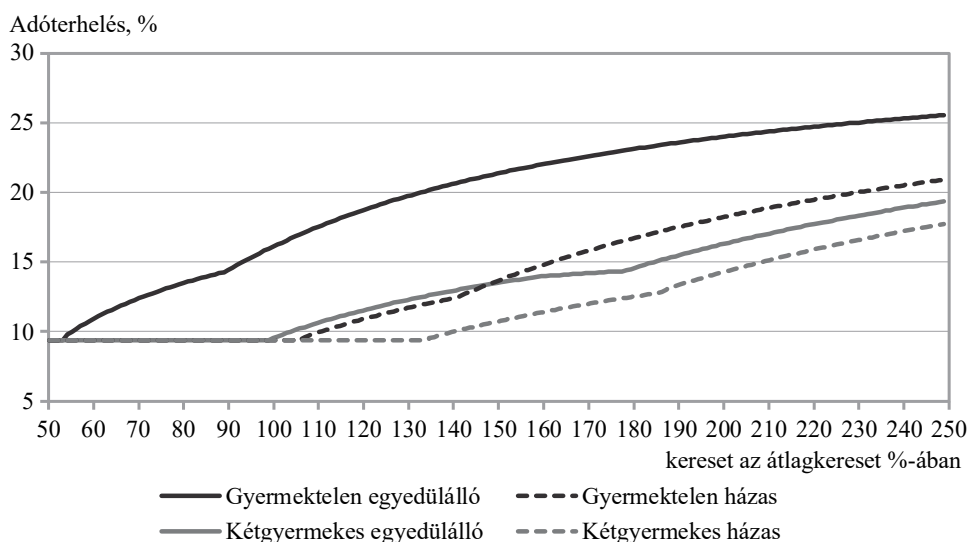
egy része levonható az adóalapból, adókedvezményt nem alkalmaznak. Az adótábla ötkulcsos, illetve a magas jövedelmekre további hozzájárulást vetnek ki. A társadalombiztosítási járulékokat (CSG, CRDS)⁸ az OECD adatai további adóként kezelik.

A francia rendszer különböző családtípusokra vonatkozó adóterhelési görbéit a 8. ábra mutatja.

8. ábra

**A francia személyijövedelemadó-rendszer adóterhelési görbéi
különböző családtípusok esetén, 2022**

*The tax burden curves of the French personal income tax system
for different family types, 2022*

Forrás: OECD.

Az ábra azt mutatja, hogy a társadalombiztosítási járulék és hozzájárulás adóként történő kezelése alacsony jövedelmeknél is legalább 9,53%-os adóterhelést jelent minden családtípus esetén. Az egyes családtípusok adóterhelési görbéin a töréspontokat az adórendszer sávhatárai okozzák. A gyermeket nevelő családok esetében (például a kétgyermekes egyedülállót hasonlítva a gyermektelen házaspárokhoz) a gyermeket nevelőknek és az egyedülálló szülőknek járó kedvezmény maximálása eltérő függvénytranszformációt okoz ahhoz képest, mint amit például a házastársak járó kedvezmény jelent az egyedülállókhoz képest.

Elméleti rendszerem az előző elemzéshez hasonlóan egykulcsos, általános adóalap-kedvezményt alkalmazó rendszer, amelyben a házastársak és az egyedülálló

⁸ Magyarázatukat lásd a Függelékben.

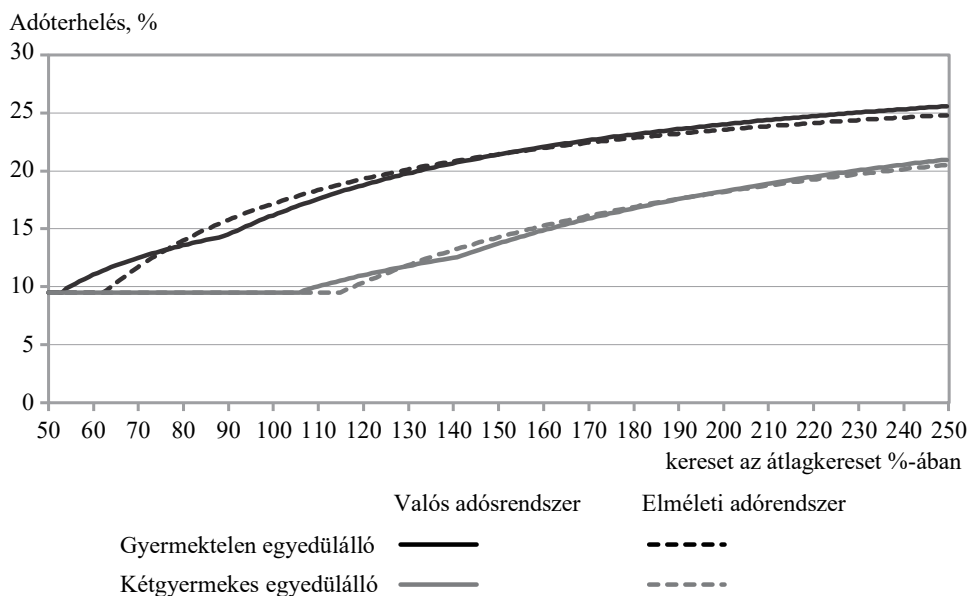
szülők után adóalap-kedvezmény jár, a gyermekek után azonban nem adókedvezmény, hanem adóalap-kedvezmény vehető igénybe. Tekintettel a francia rendszerre vonatkozó OECD-adatok sajátosságára – a meghatározott társadalombiztosítási jellegű hozzájárulások adóként történő kezelésére⁹ –, az elméleti rendszerben is azt a megkötetést alkalmazom, hogy egyik családtípus esetén sem csökkenhet az adóterhelés 9,53% alá.

Az elméleti modell közelítését a gyermektelen, valamint a kétgyermekes egyedülállókra vonatkozóan a 9. ábra mutatja.

9. ábra

Elméleti, egyszerű jövedelemadó-rendszer és a francia központi jövedelemadó-rendszer adóterhelési gyermektelen és kétgyermekes egyedülállókra vonatkozóan, 2022

The tax burden of the theoretical, simple income tax system and the French central income tax system for single persons with no children and two children, 2022

Forrás: saját számítás.

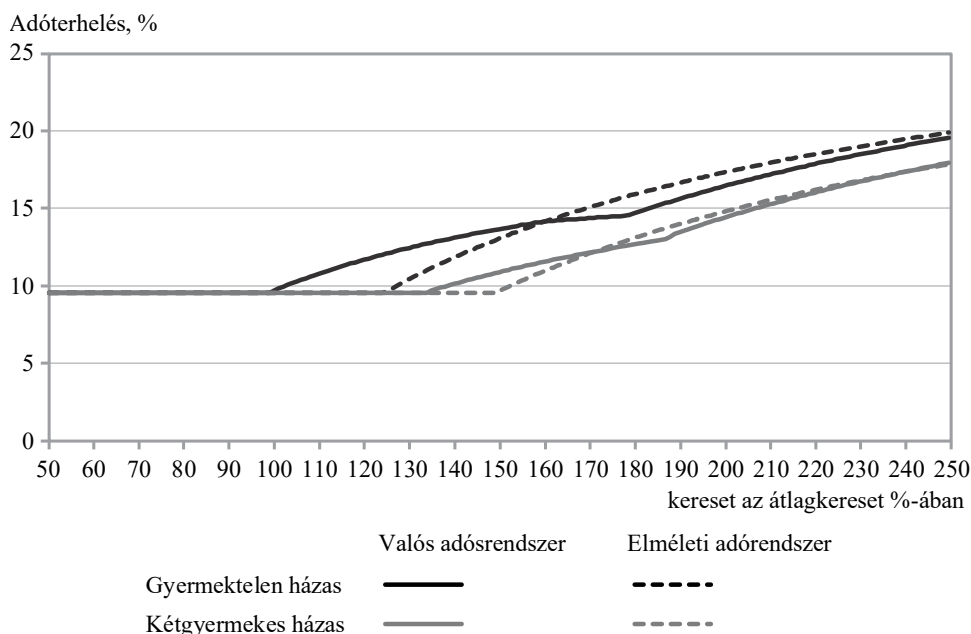
A gyermektelen és a kétgyermekes házaspárok esetében pedig az elméleti és a valós rendszer adóterhelési görbéinek összevetését a 10. ábra mutatja be.

⁹ Ennek részleteit lásd a Függelékben.

10. ábra

Elméleti, egyszerű jövedelemadó-rendszer és a francia központi jövedelemadó-rendszer adóterhelése gyermektelen és kétgyermekes házaspárokra vonatkozóan, 2022

The tax burden of the theoretical, simple income tax system and the French central income tax system for married couples without child and with two children, 2022

Forrás: saját számítás.

Az elméleti adórendszer paramétereit az alábbiak szerint határozta meg a lefutott optimalizációs program:

- általános adóalap-kedvezmény: 17 674 euró,
- házastársak adóalap-kedvezménye: 17 603 euró,
- egyedülálló szülők adóalap-kedvezménye: 7918 euró,
- gyermekek után járó adóalap-kedvezmény: gyermekenként 3497,5 euró,
- adókulcs: 30%.

Az adatok és az ábrák azt mutatják, hogy az elméleti rendszer jól közelíti a francia személyijövedelemadó-rendszert, a gyermektelen házaspárok esetében látható kissé nagyobb eltérés a görbe illesztésében. A 3. táblázat szerint a relatív reziduális szórás nagysága mindenhol az elfogadható 10%-os határon belül van.

3. táblázat

**A relatív reziduális szórás nagysága a francia személyijövedelemadó-rendszerre
illesztett elméleti rendszer esetén**

*The relative residual variance value for the theoretical tax system fitted to
the French personal income tax system*

Családtípus	Relatív reziduális szórás nagysága
Gyermektelen egyedülálló	0,0514
Kétgyermekes, egykeresős házas	0,0302
Gyermektelen, egykeresős házas	0,0675
Kétgyermekes egyedülálló	0,0227

Forrás: saját számítás.

A francia, több adókulcsos, az eltérő családtípusok szempontjából tisztán családi adózást alkalmazó rendszer adóterhelési görbéit egykulcsos, adóalap-kedvezményekkel operáló elméleti rendszerem jól tudta közelíteni. Ez a jó közelítés részben annak is köszönhető, hogy a családi adózásban nagyobb kedvezményt élvező családtípusok esetén az eltérő jövedelmi helyzetek nagy részében az adóterhelés egyenletesen 9,53%-os, elméleti rendszeremnek a teljes adóterhelési görbéhez képest a növekvő jövedelmek viszonylatában „sokáig” egyszerűen ezt az értéket kellett tartania. Azonban még így is figyelemreméltó pusztán az a tény is, hogy az ötkulcsos, több kedvezményt alkalmazó francia személyijövedelemadó-rendszer adóterhelési görbéit egyszerű adórendszerem követni tudta az egyedülálló gyermektelenek esetében is, ahol a jól közelíthető, egyenletes, 9,53%-os adóterhelés a legkevésbé volt megfigyelhető a növekvő jövedelmek függvényében.

5. Összefoglalás

A tanulmányban a családi adózás néhány formájának adóztatási hatásait, illetve más adóztatási rendszerrel történő helyettesíthetőségét vizsgáltam egy elméleti rendszer, illetve két ország személyijövedelemadó-rendszere kapcsán.

A családi adózás során a családtagok az átlagos jövedelmük után adóznak, ami többsávos adórendszer esetén lehet kedvezőbb számukra: minél nagyobb az eltérés kettőjük jövedelmében, annál inkább. A dolgozat megállapítása szerint a családi adózás akkor jelent előnyt egy adott család számára, ha a jövedelmük nem 0%-os kulcs szerint adózik, illetve a keresők jövedelme külön-külön nem azonos adókulcs alá tartozik. Egyértelmű, hogy nem minden esetben kedvezőbb tehát a család

adóterhelése, mint egy családi adózás nélküli, hagyományos személyijövedelemadó-rendszerben.

Korábbi elemzéseim (Szabóné Bonifert, 2020; 2021) eredményei alapján elmondható, hogy a vizsgált országok adórendszerei (a cseh, a szlovák, a lengyel és a korábbi magyar) tekintetében elérhető lenne (vagy lett volna) nagyjából ugyanaz az adóterhelés kevesebb adóztatási elemmel is.

Ebben a tanulmányban az egyszerű elméleti rendszeremmel történő közelítésnek a családi adózásra vonatkozó korlátait vizsgáltam meg közelebbről. Először azt elemeztem, hogy egy háromkulcsos, családi adózást alkalmazó rendszer helyettesíthető-e adóalap-kedvezményt alkalmazó személyijövedelemadó-rendszerrel. A közelítés majdnem megfelelő volt, annak kisebb hiányosságát a családi adózás és az adóalap-kedvezményt alkalmazó rendszer szerinti eltérő függvénytranszformáció okozta.

A német személyijövedelemadó-rendszer vizsgálata során annak adóterhelési görbéit az elméleti, egykulcsos, adóalap-kedvezményt alkalmazó rendszerem nem tudta megfelelő mértékben közelíteni, de a relatív reziduális szórások mértéke még ebben az esetben sem volt sokkal nagyobb a megfelelőnél. A nem tökéletes közelítés oka nagy valószínűséggel részben az, hogy a német rendszer a *splitting* mellett a gyermekek után járó adókedvezményt is alkalmaz, amely a kedvezményezett családtípusoknál vegyes függvénytranszformációt okozott a kedvezményeket nem élvező, gyermektelen egyedülállókhoz képest. Az elméleti rendszer kedvezményei ezzel szemben mind a valós adórendszer gyermekek után járó adókedvezményéhez hasonló mintázatot mutatnak az adóterhelési görbén.

A francia, több adókulcsos, az eltérő családtípusok szempontjából tisztán családi adózást alkalmazó rendszer adóterhelési görbéit egykulcsos, adóalap-kedvezményekkel operáló, elméleti rendszerem jól tudta közelíteni. Ez az eredmény azonban részben annak köszönhető, hogy a családi adózás szerint nagyobb kedvezményt élvező családtípusok esetén a jövedelmek nagy részében az adóterhelés egyenletesen 9,53%-os, az adóterhelési görbe nagy részét tekintve ezt az értéket közelíti. Mindenképpen fontos eredmény azonban, hogy az ötkulcsos, többféle adóalap-kedvezményt, illetve kiegészítő adókat alkalmazó, francia személyijövedelemadó-rendszer adóterhelési görbéit egyszerű adórendszerem nagyon jól tudta közelíteni az egyedülálló, gyermektelenek esetében is, ahol az egyenletes adóterhelés a legalacsonyabb arányban volt megfigyelhető a növekvő jövedelmek viszonylatában.

Összességében tehát azt mondhatom, hogy többsávós, többféle adóalap-kedvezményt, adókedvezményt alkalmazó személyijövedelemadó-rendszerek egyszerűbb rendszerrel, kevesebb adóztatási paraméterrel történő helyettesíthetősége továbbra is felvethető. Ennek a családi adózásra vonatkozó korlátait megvizsgálva

látható, hogy a családi adózás adóterhelésének más elemekkel történő helyettesítését nehezíti az, hogy a családi adózás más kedvezményekhez képest (adóalap-kedvezmény, adókedvezmény) eltérő függvénytranszformációt okoz, amelyet tovább nehezít, ha az összehasonlítás alapjául szolgáló rendszerben a családi jellegű adóztatási kedvezmények típusait egymással vegyítik. Így például a *splitting*, ha mellette gyermekek után járó adókedvezményt is alkalmaznak, az elemzésemben szereplő német példa alapján egyszerű, egy típusú adóztatási kedvezményt alkalmazó adórendszerrel nem helyettesíthető. Ennél nagy valószínűséggel könnyebb a tisztán családi adózást alkalmazó rendszer adóterhelési görbéinek a választott, egyszerű adórendszeremmel történő közelítése. Ehhez azonban főként a dolgozat elméleti, családi adózási rendszere kapcsán levonható következtetések állnak rendelkezésemre, a francia rendszerről teljesen egyértelmű konklúzió nem volt levonható a vonatkozó OECD-adatok sajátosságai (egyes társadalombiztosítási járulékok adóként történő figyelembevétele) miatt. A vizsgált szempontok szerint tehát bonyolultan meghatározott személyijövedelemadó-rendszerek adóterhelési görbéinek egyszerűbb rendszerrel történő, elfogadható mértékű közelítése a paraméterek számának csökkentésével a legvalószínűbb, olyan részelemek tekintetében, amelyeket minden vizsgált családtípusra alkalmaznak (például adókulcsok, általános kedvezményelemek). A paraméterek számának csökkentése az eddig elemzett esetekben nem okozott a vizsgált adóterhelési görbékben olyan módosulást, amely a közelítést nehezíté tenné, ellentétben azzal az esettel, amikor egy bonyolult, családi adózást alkalmazó rendszert vetek össze választott, nem családi adózást alkalmazó, egyszerű elméleti rendszeremmel. A közelítés azonban ezekben a vizsgált esetekben is közelében volt az elfogadhatónak.

Függelék

Németország

Németországban 2022-ben az OECD adatai szerint az adóköteles jövedelemben beleszámít egy egyszeri, egyösszegű, 300 eurós energiaár-kedvezmény minden dolgozó adófizető számára.

A nyugdíjpénztárakba történő befizetések, valamint más társadalombiztosítási járulékok (egészségügyi, munkanélküli, ápolási, valamint gondozási biztosítás) egy része, valamint a jövőre vonatkozó megtakarítások (életbiztosítás) egyedülállóknál 1900 euró, házaspároknál 3800 eurós havi felső határig levonható az adóköteles jövedelemből. 1200 euró átalányösszegű adóalap-kedvezmény jár a munkával kapcsolatos költségek után. Szintén adóalap-kedvezményként kell elszámolni a speciális kiadásokra (például adószámvitel) költött összegeket, amelyből igazolás nélkül egyedülállók esetében havi 36 euró, házaspároknál 72 euró számolható el.

Azok az adóalanyok, akik egyedül élnek legalább egy gyermekkel, 4008 euró értékű adóalap-kedvezményben részesülnek. Ez a kedvezmény gyermekeként 240 euróval növekszik, ha a háztartásban egyenél több gyermek él.

A német személyijövedelemadó-rendszer más országokban alkalmazott, progresszív jövedelemadózáshoz képest rendkívül speciálisan számítandó, ötsávós rendszert jelent. A jövedelemadó háztársak esetén közösen is megállapítható. Közös adómegállapítás esetén a jövedelemadó-kötelezettséget úgy számítják, hogy a háztársak adóköteles jövedelmét összeadják, és elosztják kettővel. Az adókulcs erre az átlagolt adóalapra vonatkozik. Az adókötelezettség az átlagolt adóalapra vonatkozó adóteher kétszerese.

Szolidaritási pótlékot kell fizetni, ha a jövedelemadó-kötelezettség meghaladja egyedülállók esetén a 16 956 eurós, házaspárok esetében a 33 912 eurós mentességi határt. Amennyiben a jövedelemadó-kötelezettség meghaladja a mentességi határt, a szolidaritási pótlék az adófizetési kötelezettség és a mentességi határ közötti különbözet 11,9%-a mindaddig, amíg az el nem éri a teljes kötelezettség 5,5%-át. Ezt követően a szolidaritás pótlék a jövedelemadó-kötelezettség 5,5%-a.

2022-ben az első és a második gyermek után 2628, a harmadik gyermek után 2700, a negyedik és az azt követő gyermekek után 3000 euró adójóváírás jár. Megemelt, 2810 eurós adóalapkedvezmény járhat a gyermek megélhetése után, és további 1464 euró a gondozási, oktatási vagy képzési szükségletek fedezésére. Ha az adójóváírás az adózás során összességében alacsonyabb összegű lenne, mint az adóalap-kedvezmény, az adójóváírás helyett az adóalap-kedvezményt alkalmazzák. E kedvezmények összege közös adómegállapítást alkalmazó szülők esetén megduplázódik, egyedülálló szülő esetén pedig akkor, ha a másik szülő nem fizet

tartásdíjat (az elemzésben feltételezem, hogy az egyedülálló szülő mindig megkapja a dupla kedvezményt).

2022-ben a gyermekes családok gyermekenként 100 euró egyszeri juttatásban részesülnek. A magasabb jövedelmű háztartások esetében ez a bónusz beszámításra kerül a gyermekek után járó adókedvezménybe.

Franciaország

Franciaországban 2022-ben az adózás alá vont jövedelmet a kötelező munkáltatói és munkavállalói bérlevonások érvényesítése utáni jövedelem jelenti. Az univerzális társadalombiztosítási járulékot (CSG) a jövedelem 98,25%-a után írják elő, kulcsa 9,2%, azonban csak a 6,8%-os kulccsal számított összeg vonható le adóalap-kedvezményként a jövedelemből. Ezt követően a munkával kapcsolatos kiadások is levonhatók az adóalapból, amelyek a tényleges összeget vagy a nettó fizetés 10%-ának megfelelő összeget jelentik (keresőnként minimum 472, felső határa 13 522 euró). Az összesen az adóköteles jövedelem 7,3%-át kitevő nyugdíjjárulék, valamint a nem vezetők és a vezetők kiegészítő nyugdíjjáruléka, amely a havi 3428 eurós felső határig az adóköteles jövedelem 3,15%-a – amely a felső határ nyolcszorosa 8,64%-ra nő –, szintén levonható az adóalapból. Egyéb társadalombiztosítási járulékok, amelyek összesen legalább az adóköteles jövedelem 1%-át teszi ki (a felső határ nyolcszorosa, legfeljebb 1,08%-a az adóköteles jövedelemnek), szintén adóalap-kedvezményként vehetők figyelembe.

A „családi kvóciens” rendszer az adózó családi állapotát veszi figyelembe. Ez alapján a nettó adóköteles bevételt felosztják bizonyos számú részre (házaspár esetén két részre, egyedülálló egy részt kap, félrész jár minden eltartott gyermek után, egy további részesedés a harmadik és mindegyik későbbi eltartott gyermek, további felerészesedést kapnak az egyedülálló szülők stb.). A teljes adó megegyezik az egy részesedésnek megfelelő adó összegével, megszorozva a részek számával. A felerész utáni adókedvezmény azonban 1678 euróra korlátozódik felerészenként, páronként két részvényt, vagy egyedülállónként egy részvényt meghaladóan, kivéve az első két részvényre jutó első két félrészesedést. Egyedülálló szülő gyermeke esetén az ellátás maximális összege 3959 euró.

Az adórendszer ötkulcsos, a magasabb jövedelmeket azonban további progresszív különadó sújtja: Az adókulcs egyedülálló személy esetében 250 000 eurós jövedelemtől 500 000 euróig 3%, 500 000 euró felett 4%, házaspár esetében 500 000 eurótól 1 000 000 euróig 3%, 1 000 000 euró felett 4%.

Az OECD adatai a jövedelem 98,25%-ára számított, 9,2%-os mértékű univerzális társadalombiztosítási járulékot (CSG), valamint a 0,5%-os mértékű, a szociális adósság visszafizetéséhez történő hozzájárulást (CRDS) további adóként veszik figyelembe.

Irodalom

- Alves, C. B. – da Costa, C. E. – Lobel, F. – Moreira, H. (2024): Intrahousehold inequality and the joint taxation of household earnings. *Journal of Public Economics*, 239.
<https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2024.105208>
- Balogh L. – Gál V. – Parádi-Dolgos A. (2014): Fából vaskarika? Egykulcsos családi jövedelemadó-
 zás lehetősége Magyarországon nemzetközi tapasztalatok alapján. *Regional and Business
 Studies*, 6(1), 37–48. <https://journal.uni-mate.hu/index.php/rbs/article/view/569/905>
- Booth, P. – Rogobete, (2022): Taxing Families Fairly. *Policy Exchange*.
<https://policyexchange.org.uk/wp-content/uploads/2022/08/Taxing-Families-Fairly.pdf>
- Dell, F. – Wrohlich, K. (2006): Income Taxation and its Family Components in France. *CESifo DICE
 Report*, 4(4), 50–54. <https://www.ifo.de/DocDL/CESifoDICEreport406.pdf>
- Diamond, P. A. (1998): Optimal Income Taxation: An Example with a U-Shaped Pattern of Optimal
 Marginal Tax Rates. *The American Economic Review*, 88(1), 83–95.
<https://www.jstor.org/stable/116819>
- Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet [OECD]:
[OECD Data Explorer • Labour taxation – average and marginal tax wedge decompositions](https://data.oecd.org/labour/labour-taxation-average-and-marginal-tax-wedge-decompositions)
- Glaude, M. (1991): L'originalité du système du quotient familial. *Economie et statistique*, 248(1),
 51–67. <https://doi.org/10.3406/estat.1991.5605>
- Golosov, M. – Krasikov, I. (2023): The Optimal Taxation of Couples. *NBER Working Paper*, 31140.
<https://doi.org/10.3386/w31140>
- Heathcote, J. – Tsujiyama, H. (2019): Optimal Income Taxation: Mirrlees Meets Ramsey. *Federal
 Reserve Bank of Minneapolis*, Staff Report 507. <https://doi.org/10.1086/715851>
- Lentner Cs. – Sági J. – Tatay T. (2017): A magyar családtámogatási rendszer prioritásai. *Acta Hu-
 mana – Emberi Jogi Közlemények*, 5(3), 37–46.
<https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/actahumana/article/view/2202>
- Mankiw, N. G. – Weinzierl, M. – Yagan, D. (2009): Optimal Taxation in Theory and Practice. *Jour-
 nal of Economic Perspectives*, 23, 147–174. <https://doi.org/10.1257/jep.23.4.147>
- Mirrlees, J. A. (1971): An Exploration in the Theory of Optimum Income Taxation. *Review of Eco-
 nomic Studies*, 38, 175–208. <https://doi.org/10.2307/2296779>
- Saez, E. (2001): Using Elasticities to Derive Optimal Income Tax Rates. *Review of Economic
 Studies*, 68(1), 205–229. <https://doi.org/10.1111/1467-937X.00166>
- Schechtl, M. (2023): The Taxation of Families: How Gendered (De) Familialization Tax Policies
 Modify Horizontal Income Inequality. *Journal of Social Policy*, 52(1), 63–84.
<https://doi.org/10.1017/S0047279421000404>
- Stefán-Makay Zs. (2010): A francia családi adózás és annak demográfiai hatásai. *Korfa, Népesedési
 hírlevél*, 1. <https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/korfa/article/view/792/633>
- Szabóné Bonifert É. (2020): Egyszerűsítési lehetőségek a visegrádi országok személyijövedelemadó-
 rendszereiben. *Pénzügyi Szemle*, 65(4), 531–553. https://doi.org/10.35551/PSZ_2020_4_6
- Szabóné Bonifert É. (2021): Ki nem használt egyszerűsítési lehetőségek a magyar személyijövede-
 lemadó-rendszerben. *Pénzügyi Szemle*, 66(3), 347–367. https://doi.org/10.35551/PSZ_2021_3_2
- Verzillo, S. – Santoro, A. – Mezzanzanica, M. (2017): Family splitting versus joint taxation: a case-
 study. *Economia Politica: Journal of Analytical and Institutional Economics*, 34(2), 337–354.
<https://doi.org/10.1007/s40888-016-0039-x>
- Wrohlich, K. – Dell, F. – Baclet, A. (2005): Income Taxation and Its Family Components in France
 and Germany: A Comparison of Distributional Effects. *Weekly Report*, 1(31), 349–356.
https://www.diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.43768.de/diw_wr_2005-31.pdf